

LIETUVOS REGIONŲ KONKURENCINGUMO KLASTERINĖ ANALIZĖ

Jurgita Bruneckienė¹, Akvilė Kilijonienė²

¹ *Kauno technologijos universitetas*, ² *Klaipėdos universitetas*

Straipsnyje analizuojama Lietuvos regionų klasterizacijos pagal konkurencingumą problematika. Lietuvos apskričių (regionų) konkurencingumas įvertintas regionų konkurencingumo indeksu. Straipsnyje taip pat atlikta regionų klasterinė analizė, kurios pagrindu Lietuvos apskritys suskirstytos į penkias grupes. Klasterinės analizės rezultatai patikslinti Lietuvos apskričių konkurencingumo analize, pagal kurią Lietuvos apskritys sugrupuotos į septynias apskričių grupes. Kiekvienai grupei išskirti jai būdingi ekonominiai socialiniai bruožai ir principai.

Raktažodžiai: klasterinė analizė, regionų konkurencingumas, regionų konkurencingumo indeksas.

JEL kodai: G18, O11, O18, P43, R11, R51, R58.

Įvadas

Šalių, regionų, miestų konkurencingumo problematika kasmet sulaukia vis daugiau mokslininkų dėmesio. Moksliniuose straipsniuose autoriai nagrinėja pačią konkurencingumo koncepciją, išskiria pagrindinius konkurencingumą lemiančius veiksnius, analizuoja jų daromą įtaką bendram konkurencingumui, tačiau dažnai neatsakoma, kodėl teritorijos konkurencingumo vertinimas yra toks svarbus tiek teoriniu, tiek ir praktiniu aspektu. Straipsnio autoriai pabrėžia, kad jei šalies, regiono ar miesto konkurencingumas nebus įvertintas, jo negalima bus padidinti ar nustatyti taikomos konkuravimo strategijos efektyvumo.

Regionų konkurencingumui didinti formuojamos įvairios strategijos, taikomos skirtingos priemonės, skiriamos finansinės lėšos. 2008–2009 m. ekonominė krizė padarė didelę įtaką Lietuvos ekonominei ir socialinei situacijai ir šalies regionai (apskritys) susiduria su finansinių lėšų stygiu. Nors deficitinis biudžetas riboja konkuravimo strategijų ir jų priemonių įgyvendinimo intensyvumą, tačiau regionų konkurencingumo didinimas turėtų išlikti nuolatinis procesas. Kitu atveju regionas praras savo konkurencinę poziciją kitų regionų atžvilgiu ir patrauklumą investicijų, naujų darbo vietų, technologijų, turistų, gyventojų, nacionalinių projektų, preferencinės politikos atžvilgiu. O tai turės įtakos ne tik pačio regiono, bet ir visos šalies ekonominei socialinei plėtrai ir konkurencingumui.

Siekiant užtikrinti taikomos konkuravimo strategijos tikslingumą ir efektyvumą, svarbu lygiuotis ne tik į labiausiai konkurencingus, bet ir žinoti pagrindinius savo konkurentus, su kuriais vyksta aršiausia kova dėl žmoniškųjų ir finansinių išteklių pritraukimo. O tai ypač svarbu ekonominės krizės laikotarpiu, esant ribotam finansiniam biudžetui konkuravimo strategijos priemonių įgyvendinimui. Tai pagrindžia straipsnyje nagrinėjamos problematikos aktualumą ir būtent tai leido suformuoti šio straipsnio tikslą.

Darbo tikslas – atlikti Lietuvos regionų (apskričių) klasterizaciją pagal konkurencingumą ir išryškinti kiekvienos grupės pagrindinius ekonominius-socialinius bruožus ir principus.

Tyrimo metodai: sisteminė, lyginamoji ir loginė mokslinės literatūros analizė; empirinis tyrimas, naudojant išorinių antrinių duomenų sisteminę analizę. Lietuvos regionų konkurencingumas 2001–2009 m. laikotarpiu vertintas regionų konkurencingumo indeksu (RKI), kuris plačiai pristatytas kituose straipsniuose (Bruneckienė, 2010; Snieška, 2009; Bruneckienė, Činčikaitė, 2009; Bruneckienė, 2009). Šiame straipsnyje primenami tik esminiai šio indekso ypatumai. Pagrindiniams šalies regionų konkurencingumo veiksniams apibūdinti išskirta 50 rodiklių: veiklos sąlygas apibūdina 26 rodikliai, paklausos sąlygas – 15 rodiklių ir įmonių konkurencingumą didinančius veiksnius – 9 rodikliai. Vertinime visiems veiksniams ir juos apibūdinantiems rodikliams suteikiamas vienodas svorio koeficientas. Rodiklių reikšmės normuotos atstumo nuo minimalios ir maksimalios reikšmės normavimo metodu. Lietuvos regionų klasterinei analizei atlikti naudotos normuotos išskirtų veiksmų rodiklių reikšmės. Atstumas tarp požymių matuotas Euklido atstumo kvadrato matu. Atsižvelgiant į tai, kad rekomenduojama objektų klasterizavimui taikyti keletą klasterizavimo metodų, buvo naudota vidutinės jungties ir centrų metodai, kurių rezultatai sutapo.

Regionų ir regionų konkurencingumo koncepcijos teorinė interpretacija

Regiono sąvoka vartojama dažnai ir įvairaus pobūdžio kontekste, tačiau atsiradus naujam požiūriui ir teorijai, jo samprata modifikuojama iš naujo. Regionas kaip koncepcija nėra griežtai apibrėžtas ir dažnai tampa interpretacijų objektu, todėl daugelis autorių skirtingai apibrėžia patį regioną. Lietuvos mokslininkų pateikti regiono apibrėžimai dažniausiai remiasi užsienio šalių autoriais. Svarbu surasti ir pateikti reikšminę regiono sampratą, kurios kontekste būtų toliau analizuojama regionų konkurencingumo problematika. Atsižvelgiant į šio straipsnio tikslą ir problemą, regionas įvardijamas kaip didesnės ekonominės-socialinės erdvės sudedamoji dalis, kuri nuo kitų ją supančių teritorijų skiriasi materialiniais ir informaciniais ryšiais susijusiomis ekonominėmis, socialinėmis, demografinėmis, kultūrinėmis-istorinėmis, gamtinėmis, politinėmis ar infrastruktūros sistemomis. Toliamesniame regionų konkurencingumo problematikos nagrinėjime „regionas“ suprantamas kaip valstybės integrali dalis, mažesnė už pačią valstybę. Tam tikras skaičius (n) regionų sudaro šalį. Toks požiūris į regioną leidžia žiūrėti kaip į kompleksinę, atvirą ir gyvą socialinę ekonominę sistemą didesnėje erdvėje.

Lietuvos regionų problematika kaip mokslinė problema yra populiari šalies mokslininkų tarpe. Lietuvos, kaip Europos Sąjungos ar Baltijos regiono, vystymosi problemas analizavo R. Čiegis ir kt. (2008), B. Melnikas (2008a; 2008b) ir kt. Regioninės politikos formavimo ir įgyvendinimo procesą nagrinėjo Dumčius ir A. Kilijonienė ir Ž. Simanavičienė (2008, 2009), D. Vidickienė ir R. Melnikienė (2008) ir kt. Teoriškai ir praktiškai analizavo ekonomikos augimo ir konkurencingumo didinimo veiksnius: R. Čiegis ir kt. (2009), D. Diskienė ir kt. (2008), V. Snieška ir J. Bruneckienė (2009), I. Kriščiukaitienė (2008), A. V. Rutkauskas (2008) ir kt. Regionų plėtros teorijas ir jų taikymo galimybes analizavo W. K. M. Brauers ir R. Ginevičius (2009), A. Kilijonienė ir Ž. Simanavičienė (2010) ir kt. Dažnai šios temos buvo sąlygotos įvairių socialinių,

ekonominių ir politinių veiksnių įtaka didėjant regionų ekonominiams skirtumams (pvz., BVP, tenkantis gyventojui, darbuotojų produktyvumas, žmogiškasis kapitalas ir pan.) bei ekonominei gerovei tiek tarptautiniu, tiek ir regioniniu kontekstu.

Konkurencingumo koncepcija nuo seno buvo mokslininkų, politikų ir verslininkų dėmesio centre. Dažniausiai konkurencingumas buvo siejama su įmone, t. y. mikro lygiu. Konkurencingumą makro lygiu plačiai nagrinėjo Porter, kuris 1990 metais konkurencinių pranašumų modelį pritaikė šalims ir regionams. Dėl globalizacijos proceso, šalių ir regionų konkurencingumo koncepcija tapo politikos instrumentu. Naujajame 2007–2013 m. programavimo periode Europos Sąjunga skyrė ypatingą dėmesį regionų konkurencingumui didinti, kaip būdą visos šalies socialinei ir ekonominei sanglaudai užtikrinti.

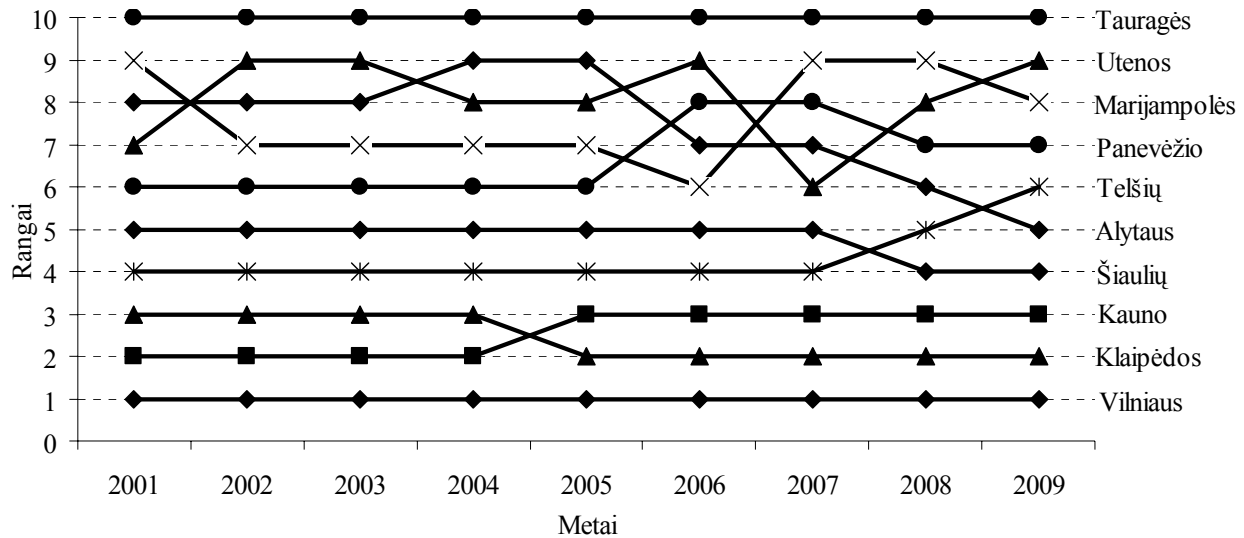
Išsamiai apibrėžti regionų konkurencingumą yra sudėtinga dėl jo kompleksiško. Įvairūs autoriai pateikia skirtingus apibrėžimus, tačiau visuotinai pripažinto, kuri galima taikyti kaip metodologinį pagrindą vertinant regionų konkurencingumą, nėra. Mokslinėje literatūroje pateikti apibrėžimai priklauso nuo autorių pasirinkto tyrimo objekto ir tikslo. Šie apibrėžimai yra pakankamai lankstūs ir juos galima pritaikyti šalims, regionams, miestams ar net pramonės sektoriams. Vieni mokslininkai (Brykova, 2006) savo darbuose konkurencingumą įvardijo kaip efektyvų vietinių išteklių naudojimą, kiti (EC, 2001) pabrėžė aukštą gyvenimo lygį, tretieji (Meilienė, 2010; Vilpišauskas, 2004; Kitson, 2004; Camagni, 2002) – tarptautinę prekybą, stiprų valiutos kursą ar kitus konkurencingumo veiksnius. Dažniausiai mokslininkai šalies konkurencingumą siejo su našumu (Lengyel, 2006; Gardiner, 2004; Martin, 2003; EC, 1999; Porter, 1990). Vieni iš jų konkurencingumą sutapatino su našumu ir išreiškė BVP/gyv., neišskirdami konkurencingumo ir našumo veiksnių. Kiti iš jų teigė, kad našumas yra vienas iš konkurencingumo veiksnių. B. Melnikas (2002) teigė, kad konkurencingumas – tai tam tikros veiklos subjektų sugebėjimas pirmauti ir tuo pagrindu turėti geresnius nei kitų subjektų rezultatus. R. Martin (2006, 2005, 2003) regionų konkurencingumą įvardijo kaip sėkmę, kuria regionai konkuruoja su kitais regionais. Straipsnio autorių nuomone, konkurencingame regione užimtumas turi būti siejamas su darbo vietomis, kurios didina gyventojų pajamas ir gyvenimo lygį. M. Porter (1990) ir Europos Komisijos (1999) požiūriu, kad konkurencingų regionų ekonomika turi būti atvira ir M. Porter (1990) bei Storper (1997) požiūriu dėl sąlygų, sudarančių įmonėms tapti konkurencingomis, sudarymo bus laikomasi tolimesėje problematikos analizėje.

Atsižvelgiant į šio darbo problemą ir tikslą, regionų konkurencingumas apibrėžiamas kaip gebėjimas pasinaudoti konkurencingumo veiksniais konkurencinei pozicijai kurti ir išlaikyti tarp kitų regionų. Šio apibrėžimo taikymas leidžia į konkurencingumą žiūrėti kaip į ciklinį procesą.

Lietuvos regionų konkurencingumo klasterinės analizės rezultatai

2001–2009 m. labiausiai konkurencingos Lietuvos apskritys: Vilniaus (1 vieta), Klaipėdos (2 vieta) ir Kauno apskritis (3 vieta) (žr. paveikslą). Iki 2007 m.

ketvirta pagal konkurencingumą Telšių apskritis nuo 2008 m. užleido savo pozicijas Šiaulių ir Alytaus apskritims ir tapo šešta apskričių hierarchijoje. Viena sparčiausiai savo konkurencingumą didinanti Lietuvos apskričių – Alytaus, iš devintos vietos (2005 m.) pakilo į penktąją (2009 m.). Šiaulių apskritis, ilgą laikotarpį pozicionavusi penktojoje vietoje, nuo 2008 m. perėjo į ketvirtąją. Panevėžio, Marijampolės ir Utenos apskritys nuolat konkuruoja dėl 7–9 pozicijos. Mažiausiai konkurencinga Lietuvoje – Tauragės apskritis.

Pav. Lietuvos apskričių konkurencingumo kitimas 2001–2009 metais

Atliekant Lietuvos apskričių klasterinę analizę pagal konkurencingumą ir gavus dendogramą, šalies apskritys suskirstytos į penkias grupes. Atsižvelgiant į apskričių konkurencingumo analizę (pagal bendrą konkurencingumą (žr. paveikslą), pagal veiksnius ir jų grupes (nepateikti dėl straipsnio dydžio apribojimo), išskirtos septynios apskričių grupės ir pagrindiniai jų bruožai (žr. lentelę), papildančios ir patikslinančios klasterinę analizę.

I grupei priskirti stipriai konkurencingi regionai, apibūdinti kaip pažangūs, žinių kūrimo regionai ar žinių branduoliai. Šios grupės regionai, pagal RKI įvertinti aukščiausiais balais ir žymiai išsiskiriantys pagal konkurencingumo lygį iš kitų regionų. Remiantis P. Kotler (2000), šie regionai įvardinti kaip lyderiai. Tai aukšto urbanizacijos lygio, didele darbingo amžiaus gyventojų dalimi visame gyventojų skaičiumi, aukšta gyventojų kvalifikacija ir aukštu vartotojų smalsumo lygiu pasižymintis regionas. Jam būdingas mažas emigracijos lygis, o šalies mastu net dažnai teigiamas migracijos saldo. Nors šie regionai pasižymi aukštu materialinės gerovės lygiu, tačiau išsiskiria ir aukštu nusikalstamumo lygiu. Šiuose regionuose išplėtotą žinių (studijų ir mokslo), ITT, naujos statybos nekilnojamo turto infrastruktūros. Dažniausiai šie regionai pasižymi aukštu vidaus ir išorinio pasiekiamumu. Didelė verslų įvairovė, labai aukštas verslumo lygis, mažas bankrutuojančių įmonių skaičius bei aukštas investicijų pritraukimo lygis liudija apie didelį įmonių konkurencingumą. Šiuose regionuose sukurtas BVP daro labai didelę įtaką šalies mastu. Mažą vietinės prekių eksporto dalį regiono BVP paaikškina didelė vystomų verslų įvairovė bei didelės BVP dalies nukreipimas į vietinę rinką. Šie regionai žinomi tiek turizme, tiek versle. Lietuvos atveju šiai konkurencingumo katego-

rijai priskirta Vilniaus apskritis, 2001–2009 m. laikotarpiu stipriai pirmavusi prieš kitas apskritis (1 vieta). Remiantis Lietuvos pavyzdžiu galima teigti, kad I grupę dažniausiai sudaro šalies sostinių regionai, kuriuose įsikūrusios valdžios institucijos (veikia „sostinės efektas“).

II grupei priskirti konkurencingi regionai, pasižymintys greitu ekonominiu ir technologiniu vystymusi ir apibūdinti kaip žinių pritraukimo/kūrimo regionai ar didėjančių pajamų šaltiniai. Pagal P. Kotler (2000) konkurentų skirstymo klasifikaciją, šie regionai įvardinti kaip persekiotojai. II grupės regionai pagal ekonominio ir technologinio išsivystymo lygius daug kuo panašūs į I grupės regionus, tačiau skiriasi vidutine darbingo amžiaus gyventojų dalimi visame gyventojų skaičiumi, vidutine gyventojų kvalifikacija, vidutiniu emigracijos lygiu, didele vietinės kilmės prekių eksporto dalimi regiono BVP bei vidutiniu nusikalstamumo lygiu. Šiuose regionuose neveikia „sostinės efektas“. II grupės regionai yra pakankamai ekonomiškai ir technologiškai stiprūs ir gali naudoti ne ką menkesnę konkuravimo strategijų arsenalą nei I grupės regionai. Lietuvos atveju šiai kategorijai priskirta Klaipėdos apskritis, 2001–2009 m. užėmusi 2 ar 3 vietas.

III grupę taip pat sudaro konkurencingi regionai, tačiau nuo II grupės besiskiriantys vidutiniu ekonomikos ir greitu technologiniu vystymosi lygiu. Šiuose, kaip ir I grupės regionuose, stipriai išplėta žinių (mokslo ir studijų) infrastruktūra, todėl apibūdinami kaip žinių kūrimo regionai ar žinių branduoliai. Pagal P. Kotler (2000) konkurentų skirstymo klasifikaciją, šie regionai taip pat įvardinti kaip persekiotojai. II ir III grupės regionai tarpusavyje stipriai konkuruoja dėl konkurencinės pozicijos. Skirtingai nuo II grupės, III grupės regionai išsiskiria aukšta gyventojų kvalifikacija, vidutiniu vartotojų smalsumo lygiu, vidutiniu materialinės gerovės lygiu, dideliu emigracijos lygiu. Nors regiono BVP įtaka šalies mastu ir vietinės kilmės prekių eksporto dalis regiono BVP didelis, tačiau šios grupės regionai pasižymi vidutiniu investicijų pritraukimo lygiu ir dideliu bankrutuojančių įmonių skaičiumi. Šie regionai pasižymi neišplėta naujos statybos nekilnojamo turto infrastruktūra bei vidutiniu žinomumu. Lietuvos atveju šiai konkurencingumo kategorijai priskirta Kauno apskritis, analizuojamu laikotarpiu užėmusi 3 ar 2 vietas.

IV grupę sudaro vidutiniškai konkurencingi regionai, apibūdinti kaip žinių pritraukimo, pramoniniai ar gamybos vietos regionai. Šiuose regionuose veikia viena (Lietuvos atveju) ar kelios labai stambios pramonės įmonės, dėl kurių investicijų pritraukimo lygis į regionus yra aukštas ir eksporto apimtys labai didelės. Pagal P. Kotler (2000) konkurentų skirstymo klasifikaciją, šie regionai įvardinti kaip nišas užpildantys regionai, kurių daroma įtaka šalies mastu nedidelė, tačiau jie veikia pelningai, sugeba prisitaikyti prie specifinių rinkos segmento poreikių, tiesioginė konkurencija su kitais „didesniais konkurentais“ nevyksta. Šiems regionams būdingas mažas urbanizacijos lygis, maža darbingo amžiaus gyventojų dalis. Nors studijų infrastruktūra regione išplėta, tačiau regiono gyventojai išsiskiria žema kvalifikacija, nors ir vidutiniu smalsumo lygiu. Šiuose regionuose materialinės gerovės lygis aukštas, tačiau jiems būdinga didele emigracija.

Lentelė. Lietuvos apskritys pagal konkurencingumo lygius ir pagrindiniai jų bruožai

Apskritys	Vilniaus	Klaipėdos	Kauno	Telšių	Marijampolės, Alytaus, Panevėžio ir Šiaulių	Utenos	Tauragės
Grupė	I	II	III	IV	V	VI	VII
Konkurencingumo lygis (pagal autores ¹)	Stipriai konkurencingas	Konkurencingas		Vidutiniškai	konkurencingas		Nekonku- rencingas
Pagrindiniai bruožai							
Urbanizacijos lygis	Aukštas	Aukštas	Aukštas	Mažas	Vidutinis	Mažas	Mažas
Darbingo amžiaus gyventojų dalis	Didelė	Vidutinė	Vidutinė	Maža	Maža	Maža	Maža
Gyventojų kvalifikacija	Aukšta	Vidutinė	Aukšta	Žema	Vidutinė	Vidutinė	Žema
Vartotojų žingeidumo lygis	Didelis	Didelis	Vidutinis	Vidutinis	Vidutinis	Vidutinis	Mažas
Materialinės gerovės lygis	Aukštas	Aukštas	Vidutinis	Aukštas	Vidutinis	Vidutinis	Mažas
Emigracijos lygis	Mažas	Vidutinis	Didelis	Didelis	Didelis	Didelis	Didelis
Žinių infrastruktūra	Išplėtota	Išplėtota	Išplėtota	Išplėtota studijų infrastruktūra	Išplėtota studijų infrastruktūra	Išplėtota studijų infrastruktūra	Neišplėtota
ITT infrastruktūra	Išplėtota	Išplėtota	Išplėtota	Neišplėtota	Neišplėtota	Neišplėtota	Neišplėtota
Naujos statybos NT infrastruktūra	Išplėtota	Išplėtota	Neišplėtota	Neišplėtota	Neišplėtota	Vidutiniškai išplėtota	Neišplėtota
Verslumo lygis	Labai didelis	Didelis	Didelis	Vidutinis	Vidutinis	Vidutinis	Mažas
Bankrutuojančių įmonių skaičius	Mažas	Mažas	Didelis	Didelis	Vidutinis	Didelis	Didelis
Verslų įvairovė	Didelė	Didelė	Didelė	Maža	Vidutinis	Maža	Vidutinis
Investicijų pritraukimo lygis	Aukštas	Aukštas	Vidutinis	Aukštas	Vidutinis	Mažas	Mažas
Regiono BVP įtaka šalies mastu	Labai didelė	Didelė	Didelė	Vidutinė	Vidutinė	Vidutinė	Maža
Vietinės kilmės prekių eksporto dalis regiono BVP	Maža	Didelė	Didelė	Labai didelė	Vidutinė	Maža	Maža
Regiono turistinis patrauklumas	Didelis	Didelis	Vidutinis	Vidutinis	Vidutinis	Vidutinis	Mažas

¹ Lyginant su analizuojamais regionais

Priešingai nei I grupė, išsiskiria mažu nusikalstamumo lygiu. ITT ir naujos statybos nekilnojamo turto infrastruktūra neišplėtota. Mažas regiono išorinis ir vidinis pasiekiamumo lygis. Vidutinis verslumo lygis, didelis bankrutuojančių įmonių skaičius, maža verslų įvairovė ir vidutinis regiono žinomumas lemia vidutinę regione sukuriama BVP įtaką šalies mastu. Lietuvos atveju šiai konkurencingumo kategorijai priskirta Telšių apskritis, analizuojamu laikotarpiu užėmusi 4–6 vietą.

V grupę sudaro vidutiniškai konkurencingi regionai, apibūdinti kaip žinių pritraukimo, gamybos vietos ir vidutiniškai ekonomiškai bei technologiškai besivystantys regionai. Pagal P. Kotler (2000) konkurentų skirstymo klasifikaciją, šie regionai įvardinti kaip sekėjai, kurie kopijuoja lyderio ar persekiotojų veiksmus, stengiasi pasinaudoti jų išbandytais veiksmais, tačiau nesiekia užimti jų pozicijų. Šiems regionams būdingas vidutinis urbanizacijos lygis, maža darbingo amžiaus gyventojų dalis bendrame gyventojų skaičiuje, vidutinė gyventojų kvalifikacija ir smalsumo lygis, vidutinis materialinės gerovės lygis ir didelė emigracija. Nors studijų infrastruktūra išplėtota, tačiau ITT bei naujos statybos nekilnojamo turto infrastruktūra neišplėtota. Vidutinis verslumo lygis, bankrutuojančių įmonių skaičius, verslų įvairovė, investicijų pritraukimo lygis, žinomumas lemia vidutinę regionų BVP įtaką šalies mastu ir vidutinę vietinės kilmės prekių eksporto dalį regiono BVP. Regionai pasižymi vidutiniu nusikalstamumo lygiu. Lietuvos atveju šiai konkurencingumo kategorijai priskirtos Šiaulių, Alytaus, Panevėžio ir Marijampolės apskritys, analizuojamu laikotarpiu besidalinusios 5–9 vietas.

VI grupę sudaro silpnai konkurencingi regionai, apibūdinti kaip žinių pritraukimo, gamybos vietos ir lėtai ekonomiškai bei technologiškai besivystantys regionai. Pagal P. Kotler (2000) konkurentų skirstymo klasifikaciją, šie regionai gali būti įvardinti kaip sekėjai. VI ir V grupės regionų daugelis bruožų sutampa, tačiau

VI grupės regionai išsiskiria mažu urbanizacijos lygiu, dideliu bankrutuojančių įmonių skaičiumi, mažu investicijų pritraukimo lygiu, maža verslų įvairove ir vietinės kilmės prekių eksporto dalimi regiono BVP. Lietuvos atveju šiai konkurencingumo kategorijai priskirta Utenos apskritis, analizuojamu laikotarpiu užėmusi 6–9 vietas. Lietuvos atveju, ši grupė pasižymi vidutiniškai išplėtotą naujos statybos nekilnojamo turto infrastruktūra.

VII grupę sudaro nekonkurencingi regionai, apibūdinti kaip žinių pritraukimo, gamybos vietos ir atsiliekančys regionai. Pagal P. Kotler (2000) konkurentų skirstymo klasifikaciją, šie regionai įvardinti kaip nišas užpildantys regionai, kurių daroma įtaka šalies mastu nedidelė ir jos veikia nepelningai. Tai mažo urbanizacijos lygio, maža darbingo amžiaus gyventojų dalimi visame gyventojų skaičiumi, žema gyventojų kvalifikacija, mažu vartotojų smalsumo lygiu bei dideliu emigracijos lygiu pasižymintis regionas. Nors šie regionai pasižymi mažu materialinės gerovės lygiu, tačiau išsiskiria ir mažu nusikalstamumo lygiu. Šiuose regionuose neišplėtos žinių (studijų ir mokslo), ITT, naujos statybos nekilnojamo turto infrastruktūros. Vidutinė verslų įvairovė, mažas verslumo lygis, didelis bankrutuojančių įmonių skaičius bei mažas investicijų pritraukimo lygis liudija apie mažą įmonių konkurencingumą. Šiuose regionuose sukurtas BVP daro mažą įtaką šalies mastu. Vietinės kilmės prekių eksporto dalis regiono BVP taip pat maža. Šiems regionams būdingas mažas žinomumas. Lietuvos atveju šiai konkurencingumo kategorijai priskirta Tauragės apskritis, 2001–2009 m. laikotarpiu stipriai atsilikusi nuo kitų apskričių (10 vieta).

Išvados

1. Regionų klasterizacija pagal konkurencingumą sugrupuoja regionus į panašias pagal konkurencingumą ir ekonominius socialinius požymius grupes, kuriomis remiantis galima išgryninti pačių regionų pagrindinius konkurentus ir sukurti metodologinį pagrindą taikomų konkuravimo strategijų efektyvumui vertinti (lyginant konkurencingumą su labiausiai konkurencingais ir su artimiausiais konkurentais, su kuriais vyksta aršiausia kova dėl investicijų, naujų darbo vietų, technologijų, turistų, gyventojų, nacionalinių projektų, preferencinės politikos ir pan.)

2. Siekiant sugrupuoti regionus pagal tam tikrus panašius ekonominius-socialinius principus ir požymius, klasterinės analizės, pagrįstos matematiniais statistiniais metodais, nepakanka. Būtina ją papildyti ir patikslinti kokybine analize, pagrįsta sisteminės, lyginamosios ir loginės analizės tyrimo metodais.

3. Siekiant suformuoti efektyvias regionų konkuravimo strategijas, reikalingi ne tik išsamūs strateginio planavimo metodologiniai tyrimai, bet ir efektyvios regionų ekonominės-socialinės analizės bei strateginio planavimo priemonės, pagrįstos kompleksiskumo, patikimumo, palyginamumo ir paprastumo principais.

4. RKI ir klasterinės analizės apjungimas prisidėtų prie efektyvių konkuravimo strategijų formavimo ir vertinimo bei regionų ir visos šalies konkurencingumo didinimo.

Literatūra

1. Begg, I. (1999). Cities and Competitiveness // Urban Studies. Vol. 36. No. 5.
2. Brauers, W. K. M., Ginevicius, R. (2009). Robustness in Regional Development Studies. The Case of Lithuania // Journal of Business Economics and Management No. 10(2), 121-140. doi: Doi 10.3846/1611-1699.2009.10.
3. Brykova, I. (2006). The International Competitiveness of National Regions: Conceptual and Practical Dimensions. UDC 339.009.12. – http://www.kneu.kiev.ua/journal/eng/article/2006_1_Brykova_eng.pdf [2011 02 10].
4. Bruneckienė, J. (2009). Methodological principals of regional competitiveness measurement within country by composite index // Changes in Social and Business Environment: proceedings of the 3rd international conference, November 4-5, 2009, Kaunas University of Technology Panevėžys Institute, Lithuania: selected papers. – Kaunas, Technologija.
5. Bruneckienė, J., Činčikaitė, R. (2009). Šalies regionų konkurencingumo vertinimas regionų konkurencingumo indeksu: tikslumo didinimo aspektas // Ekonomika ir vadyba-2009. – Kaunas, Technologija. No. 14.
6. Bruneckienė, J., Guzavičius, A., Činčikaitė, R. (2010). Measurement of Urban Competitiveness in Lithuania // Inžinerine Ekonomika (Engineering Economics). No. 21 (5).
7. Camagni, R. (2002). On the Concept of Territorial Competitiveness: Sound or Misleading? Urban Studies, Vol. 39. No. 13.
8. Charles, D., Benneworth, P. (1996). The Competitiveness Project: North East Regional Competitiveness Report Part 1: Overview and Summary. – <http://www.campus.ncl.ac.uk/unbs> [2010 12 15].
9. Ciegis, R., Jurgaityte, R., Rakickas, A., Kareivaite, R. (2008). The analysis of socio-economic progress and future perspectives in the new EU members // Transformations in Business & Economics. No. 7(2).
10. Ciegis, R., Ramanauskiene, J., & Startiene, G. (2009). Theoretical Reasoning of the Use of Indicators and Indices for Sustainable Development Assessment // Engineering Economics. Nr. 3.
11. Diskiene, D., Galiniene, B., Marcinskas, A. (2008). A strategic management model for economic development // Technological and Economic Development of Economy. No. 14(3).
12. EC. (1999). Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of Regions of the European Union // Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg.
13. EC. (2001). Second Report on Economic and Social Cohesion. – http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/contentpdf_en.htm [2011 02 09].
14. Gardiner, B., Martin, R., Tyler, P. (2004). Competitiveness, Productivity and Economic Growth across the European Regions. ERSA conference papers from European Regional Science Association. – http://www.camecon.com/economic_intelligence_services/eu_regional/download_files/Regional%20Comp12FEb%20copy.pdf [2011 02 09].
15. Kilijonienė, A. Simanavičienė, Ž. (2010). Regionų plėtros teorijų taikymas: Lietuvos atvejis // Economics and management. – Kaunas: Technologija.
16. Kilijonienė, A. Simanavičienė, Ž. (2008). Regioninės politikos įtaka regionų išsivystymo trūkumų raidai // Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos: mokslo darbai. Šiaulių universitetas. – Šiauliai. Nr. 3(12).
17. Kilijonienė, A. Simanavičienė, Ž. (2009). Evaluation model of regional policy's influence on social and economical development of the region // Economics and management. No. 14. – Kaunas: Technologija.

18. Kilijonienė, A.; Simanavičienė, Ž. Simanavičius, A. (2010) The Evaluation of Social and Economical Development of the Region // Engineering economics. Nr. 21(1). – Kaunas: University of Technology.
19. Kitson, M., Martin, R., Tyler, P. (2004). Regional Competitiveness: An Elusive yet Key Concept // Regional Studies, Vol. 38.9.
20. Kotler P. (2000). Marketing management. The millennium ed. Upper Saddle River: Prentice Hall International, Inc. XXXII.
21. Kriščiukaitienė, I. (2008). Lietuvos ūkių konkurencingumas ir ES paramos įtaka // Management theory and studies for rural business and infrastructure development. Nr. 13 (2). – Kaunas: Spalvų kraitė.
22. Lengyel, I., Lukovics, M. (2006). An Attempt for the Measurement of Regional Competitiveness in Hungary. Paper prepared for the conference on “Enlargement, Southern Europe and the Mediterranean” 46th Congress of the European Regional Science Association Volos, Greece, August 30th – September 3rd.
23. Martin, R. (2003). A study on the Factors of Regional Competitiveness. – http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf [2011 01 30].
24. Martin, R. (2005). Thinking About Regional Competitiveness: Critical Issues. Background ‘Think-Piece’ Paper Commissioned by the East Midlands Development Agency.
25. Martin, R., Kitson, M., Tyler P. (2006). Regional competitiveness. Regional studies association, Routledge, Taylor and Francis Group. – London and New York.
26. Meilienė, E., Snieška, V. (2010). Lietuvos pramonės konkurencingumo veiksniai eksporto politikos nuostatose // Viešojoji politika ir administravimas-Public Policy and Administration. Nr. 31.
27. Melnikas, B. (2002). Transformacijos. – Vilnius: Vaga.
28. Melnikas, B. (2008a). Integral spaces in the European Union: Possible trends of the social, economic and technological integration in the Baltic region // Journal of Business Economics and Management. No. 9(1).
29. Melnikas, B. (2008b). Integration Processes in the Baltic Region: the New Form of Regional Transformations in the European Union // Engineering Economics. No. (5).
30. Porter, M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. Reprinted in 1998 by Palgrave.
31. Rutkauskas, A. V. (2008). On the sustainability of regional competitiveness development considering risk // Technological and Economic Development of Economy. No. 14(1).
32. Snieska, V., Bruneckiene, J. (2009). Measurement of Lithuanian Regions by Regional Competitiveness Index // Engineering Economics. No. 1 (61).
33. Storper, M. (1997). The Regional World: Territorial Development in a Global Economy. – Guilford Press.
34. Vidickienė, D. Melnikienė, R. (2008). Paramos teikimo Lietuvos kaimo regionams kriterijų vertinimas // Management theory and studies for rural business and infrastructure development. Nr. 12 (1). – Kaunas: Spalvų kraitė.
35. Vilpišauskas, R. (2004). Tarptautinis konkurencingumas ir Lietuvos eksporto politika // Pinigų studijos. Nr. 1.

CLUSTER ANALYSIS OF REGIONAL COMPETITIVENESS IN LITHUANIA

Jurgita Bruneckienė¹, Akvilė Kilijonienė²

¹ Kaunas University of Technology, ² Klaipeda University

Summary

The problematic of cluster analysis of regional competitiveness in Lithuania is analyzed in the article. The cluster analysis let to divide the Lithuanian regions into five groups. The analysis of regional competitiveness qualified the cluster analysis and divided the Lithuanian regions into seven groups. Vilnius county belongs to the group of the most competitive regions, Klaipeda and Kaunas - to the group of competitive regions, Telsiai, Siauliai, Alytus, Panevezys, Marijampole - to the group of average competitive regions, Utena - slightly competitive regions, Taurage - not competitive regions. The main economic and social features of each group are also presented in the article. The analysis proved, that the cluster of regions according to the competitiveness, groups together similar regions and allows identifying the main competitors of each regions. Also this establishes a methodological basis for the evaluation of the effectiveness of competing strategies; In order to develop an effective strategies for competing regions, it is required not only a comprehensive strategic planning methodological research, but an effective regional economic and social analysis and strategic planning tools, based on the complexity, reliability, comparability and simplicity; The combination of regional competitiveness index and cluster analysis makes the background for formulation and evaluation the effectiveness of competitive strategies of regions.

Keywords: cluster analysis, regional competitiveness, regional competitiveness index.

JEL codes: G18, O11, O18, P43, R11, R51, R58.